

سازمان ملل

پادکست دایجست | قسمت ۴۲

شهریور ۱۴۰۰

فرشاد محمودی

ویرایش و تنظیم: شادی حسین‌نیا

مقدمه

موضوع این قسمت از پادکست دایجست «سازمان ملل» است. این سازمان از کجا به وجود آمد و چه وظایفی دارد؟ باتوجه به اتفاقاتی که در دنیا جریان دارند، مثل کرونا، طالبان در افغانستان، گرمایش بی‌سابقه‌ی زمین و مسائل دیگر، این بحث مطرح می‌شود که شاید دنیا برای حل برخی از مسائل و ابر چالش‌ها به توافق‌هایی وسیع میان تمام انسان‌های کره‌ی خاکی نیاز دارد. اتفاقاتی در جهان در حال وقوع‌اند که حل‌کردنشان از دست یک یا دو کشور بر نمی‌آید و باید جایی وجود داشته باشد تا مسائل کلان بشری در آن مطرح و راجع به آن‌ها بحث و تصمیم‌گیری شود. همین مقدمه ما را به موضوع این قسمت می‌رساند. چه شد که سازمانی به نام سازمان ملل به وجود آمد.

سازمان ملل چیست؟

در یک دسته‌بندی کلی سازمان ملل جزو سازمان‌های IGO که همان سازمان‌های بین‌دولتی (Inter-Governmental Organizations) هستند، قرار می‌گیرد. خود IGOها به ۳ دسته‌ی کلی تقسیم می‌شوند:

- سازمان‌های بین‌دولتی جهانی مثل سازمان ملل
- سازمان‌های بین‌دولتی منطقه‌ای مثل اتحادیه اروپا
- سازمان‌های بین‌دولتی کاربردی یا وظیفه‌ای مثل اوپک که سازمان مرتبط با کشورهای صادرکننده نفت است.

پیدایش سازمان ملل

زمانی که جنگ جهانی اول تمام شد، در پیمان ورسای که در پاریس برگزار شد، رئیس‌جمهور آمریکا در یک بیانیه‌ی چهارده‌بندی مفهومی به نام League of Nations یا لیگ ملت‌ها را مطرح کرد. در حقیقت برای پیشگیری از وقوع یک جنگ دیگر این ایده مطرح شد که سازمانی با همین نام شکل بگیرد. پرزیدنت ویلسون ۱۴ پیشنهاد داشت که آخرین آن‌ها تأسیس لیگ بین ملت‌ها بود. بعضی از موارد مهم دیگر آن بیانیه را در ادامه می‌خوانیم:

- دیپلماسی باز برای اجتناب از شکل‌گیری پیمان‌های مخفیانه کشورها
- تجارت و عبور و مرور آزاد و بدون محدودیت بین کشورها
- خلع سلاح
- شناسایی حق حاکمیت کشورها. یعنی هر کشور برای استقلال و تمامیت خود تصمیم بگیرد. عملاً یعنی پایان استعمارگری حداقل در لایه‌های اولیه‌اش.

و چند مورد دیگر.

در سال ۱۹۲۰ این سازمان شکل گرفت؛ اما چندان موفقیت‌آمیز نبود و در نهایت منجر به فروپاشی شد. قرار بود به واسطه‌ی وجود این سازمان جنگ دیگری در نگردد. در صورتی که چند سال بعد بزرگ‌ترین جنگ تاریخ جهان یعنی جنگ جهانی دوم بین سال‌های ۱۹۳۹ تا ۱۹۴۵ اتفاق افتاد و منجر به کشته‌شدن ۷۰ میلیون نفر شد.

تحلیلگرها در رابطه با علل شکست لیگ بین ملت‌ها به چند دلیل اشاره می‌کنند:

این ایده برای آن زمان زود بود. عضویت‌ها ناقص بود؛ مثلاً خود آمریکا که پیشنهاددهنده‌ی طرح بود، عضو این سازمان نمی‌شد! در واقع سنا اجازه‌ی عضویت آمریکا را صادر نمی‌کرد. دیگر اعضا هنوز به پیمان‌ها متعهد نبودند و رویکرد خود سازمان هم درست نبود. برای مثال شوروی به فنلاند حمله کرد و به همین دلیل از لیگ اخراج شد. از طرفی برخی کشورها مانند ژاپن و آلمان به خاطر برنامه‌های توسعه‌طلبانه‌ی کشورشان از عضویت در لیگ استعفا دادند.

این سازمان در اوج زمان خود ۵۸ عضو داشت که بیشترشان کشورهای غربی اروپایی بودند. از طرفی این کشورها حاضر نبودند برای

اتفاقاتی که به خودشان نزدیک نیست، اقدام جدی داشته باشند و از نیروهایشان استفاده کنند. مثلاً وقتی ژاپن به مانچوریا - که یکی از استان‌های شمال شرقی چین است - حمله کرد، اعضای لیگ ملت‌ها حاضر نشدند که از نیروهایشان برای بیرون راندن ژاپن از چین استفاده کنند و فقط به محکوم کردن ژاپن بسنده کردند. ژاپن نیز از عضویت در لیگ استعفا کرد. یا وقتی ایتالیا به اتیوپی حمله و از سلاح‌های شیمیایی مثل گاز خردل استفاده کرد، تنها کاری که اعضای لیگ کردند این بود که تحریماتی را به ایتالیا اعمال کردند که البته شامل تحریم فروش نفت نمی‌شد.

اینجا بود که عملاً این سازمان جدی گرفته نمی‌شد، چون نمی‌توانست (مخصوصاً برای تنش‌های خارج از اروپا) اقدامات جدی‌ای داشته باشد. از طرفی کشورهای عضو نیز مایل به استفاده از نیروهای خود برای منافع بین‌المللی نبودند. در نتیجه علی‌رغم دستاوردهای کوچکی که داشت (مانند حل‌وفصل مسئله‌ی سوئد و فنلاند در سال ۱۹۲۱)، به هدف مهمش که امنیت جمعی بود دست نیافت و از بین رفت. کشورهای متخاصم نیز از این فرصت‌ها استفاده می‌کردند؛ مانند حمله‌ی ژاپن به چین یا آلمان به چک‌اسلواکی که عملاً شروع جنگ جهانی دوم بود.

با شروع جنگ جهانی دوم لیگ عملاً منحل شد و سازمان ملل امروزی از دل داستان جنگ جهانی دوم به وجود آمد. اولین باری که از واژه‌ی «سازمان ملل» استفاده شد، در سال ۱۹۴۲ بود. ۲۶ کشوری که با متفقین در جنگ بودند بیانیه‌ی سازمان ملل را که تأییدکننده‌ی منشور آتلانتیک بود، امضا کردند. منشور آتلانتیک منشوری بود که بین آمریکا به رهبری روزولت و انگلستان به رهبری چرچیل به امضا رسیده بود. منشور آتلانتیک بندهایی مشابه لیگ ملت‌ها را در بر داشت و آزادی مذهب و شرایطی مانند تسلیم کامل کشورهای متحدين به آن اضافه شده بود.

با پایان جنگ در سال ۱۹۴۵، در پی منشور آتلانتیک نشست‌ی در سانفرانسیسکو برگزار و سازمان ملل به طور رسمی و با این اهداف تشکیل شد:

- پاسداری از صلح، امنیت، عدالت و قانون از طریق اقدامات جمعی
- توسعه‌ی روابط دوستانه بین کشورها، حقوق مساوی و به رسمیت شناختن استقلال حاکمیتی
- همکاری مشترک برای اقدام علیه مشکلات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و انسانی

در کنفرانس سانفرانسیسکو ۴۶ کشور و ۴ اسپانسر اصلی یعنی آمریکا، انگلستان، شوروی و چین دعوت شدند. این کشورها همان‌هایی بودند که علیه آلمان و ژاپن اعلان جنگ کرده و بیانیه‌ی سازمان ملل را در سال ۱۹۴۲ امضا کرده بودند. لهستان هم در آن زمان نماینده‌ای نداشت و هنگامی که دولت‌ش تشکیل شد، منشور سازمان ملل را امضا کرد و نهایتاً سازمان ملل در ابتدا با ۵۱ کشور فعالیتش را آغاز کرد. اکنون که از سازمان ملل صحبت می‌کنیم، این سازمان ۱۹۳ کشور عضو دارد. دو کشور واتیکان و فلسطین نیز عضو اصلی نیستند (یعنی حق رأی ندارند)، ولی می‌توانند در بحث‌ها مشارکت کنند.

سازمان ملل از چه بخش‌هایی تشکیل شده است؟

به صورت کلی سازمان ملل ۶ بخش دارد:

۱- مجمع عمومی سازمان ملل (General Assembly): احتمالاً دیده‌اید که هر سال حوالی شهریورماه رؤسای جمهور به نیویورک رفته و سخنرانی می‌کنند. اینجا جایی است که کشورها بحث می‌کنند، ایده می‌دهند، تصمیم‌گیری می‌کنند، رأی می‌دهند و... شاید پرسید که دلیل این گردهمایی چیست؟ فراموش نکنیم که گفتیم یکی از اهداف سازمان ملل نزدیک‌تر کردن ملل مختلف به یکدیگر است و این مجمع یکی از بزرگ‌ترین اقدامات در این راستاست. همچنین تصمیمات و تفاهم‌نامه‌های بزرگی نیز در اینجا اتفاق می‌افتد و قراردادهایی در سطح جهانی بسته می‌شود. برای مثال NPT (Non proliferation treaty) یا «توافق منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای» یکی از دستاوردهای همین مجمع عمومی سازمان ملل است. یا «ممنوعیت استفاده از سلاح‌های شیمیایی» در همین مجمع به تصویب رسید.

این مجمع کمیسیون‌های مختلفی دارد که هر کدام روی بخش‌های مختلفی کار می‌کنند. از برنامه‌های خلع سلاح گرفته تا برنامه‌های اقتصادی-اجتماعی و موضوعاتی مانند بودجه‌ی خود سازمان ملل. علاوه بر این به نماینده‌ی هر کشور (معمولاً شخص اول حاکمیت، مثلاً رئیس‌جمهور) نیز زمان داده می‌شود تا در برابر دیگر نمایندگان از سراسر دنیا صحبت کند. ممکن است نماینده‌ی هر کشور ایده یا صحبت خاصی داشته باشد و توجه کشورهای دیگر را جلب کند. برای مثال خاتمی در سخنرانی‌اش از «گفت‌وگوی تمدن‌ها» صحبت کرد و این پیام را به دنیا داد که دولت او اهل مذاکره و دیپلماسی است.

سخنرانی‌های جالبی در این مجمع انجام شده است. از «هوگو چاوز» که گفت «دیروز شیطان پشت این پودیوم بوده» و به آمریکا اشاره داشت؛ تا «فیدل کاسترو» که طولانی‌ترین سخنرانی تاریخ مجمع عمومی به نام اوست و راجع به فلسفه‌ی دزدی حرف زد. آمریکا نیز یک محفظه‌ی شیشه‌ای در دست داشت و نشان می‌داد که این سندی است بر استفاده‌ی عراق از تسلیحات شیمیایی و باید به این کشور حمله کرد. هرچند که سرانجام معلوم شد که این گزارش کاملاً ساختگی است. معمر قذافی نیز منشور سازمان ملل را پاره کرد و گفت «چه کسی گفته همه‌ی کشورها با هم برابرند؟ اگر برابرند چرا ۵ کشور حق وتو دارند؟»

۲- شورای امنیت: این بخش برای ما ایرانی‌ها بسیار آشناست. هدف شورای امنیت این است که با برقرار کردن صلح از مناقشات و جنگ‌های وسیع جلوگیری کند و برای این کار ممکن است خود از ابزار جنگ استفاده کند. این شورا ۵ عضو دائم دارد که آمریکا، روسیه، فرانسه، انگلستان و چین هستند و هر یک حق وتو دارند. این شورا ۱۰ عضو غیردائمی از کشورهای دیگر نیز دارد که هر چند وقت یک‌بار تغییر می‌کنند. چیدمان این کشورها به‌گونه‌ای است که باید نمایندگان از همه‌ی مناطق جهان مثلاً آمریکا، آسیا، آفریقا و اروپا در آن وجود داشته باشد.

این کشورها در راستای هدف شورا بر سر مسائل مختلف بحث می‌کنند و نهایتاً ممکن است قطع‌نامه‌هایی وضع شود که برای تصویب آن‌ها رأی‌گیری کنند. به‌عنوان مثال یکی از این قطع‌نامه‌ها همین تحریم‌های فلج‌کننده‌ای بود که چند سال پیش علیه ایران تصویب شد. این قطع‌نامه به پیشنهاد آمریکا در این شورا رأی آورد و اجرایی شد.

حق وتو: استفاده از حق وتو به این معناست که هر یک از آن پنج کشور می‌توانند همه چیز را برعکس کنند. از میان پنج کشوری که نام بردیم، روسیه بیشتر از دیگر کشورها از حق وتوی خود استفاده کرده است. انتقادات زیادی به این امتیاز وارد است. هر کدام از این کشورها در مورد منافع خود از حق وتو استفاده می‌کنند. مثلاً روسیه در موضوع جنگ سوریه و اوکراین و کریمه و مسائل دیگر از وتو استفاده کرد. آمریکا نیز وضعیت مشابهی دارد. معمولاً قطع‌نامه‌های مربوط به اسرائیل توسط آمریکا وتو می‌شوند. یکی از نمونه‌های بارز این اتفاق زمانی بود که در دوره ریاست جمهوری ترامپ، از ۱۵ عضو شورای امنیت، ۱۴ کشور رأی دادند که آمریکا نباید سفارتش را به اورشلیم منتقل کند (چون طبق توافقات قبلی این منطقه مالکیت مشخص ندارد و این کار یعنی بی‌اعتنایی به قطعنامه‌های خود سازمان ملل). ولی آمریکا یک طرفه رأی همه را وتو کرد. چین هم در مورد مسائل تایوان و میانمار و... از حق وتو استفاده کرده است.

البته مواقعی هم بوده که به اتفاق نظر می‌رسند؛ مثلاً در مورد تحریم‌های ایران همگی به این نتیجه رسیدند که ایران نباید به انرژی هسته‌ای دست پیدا کند. اقدام نظامی علیه لیبی (در زمانی که قذافی در رأس کار بود) نیز از این دست است.

این شورا برای اجرای قطعنامه‌ها به نیروهای نظامی نیز نیاز دارد. در حال حاضر سازمان ملل چیزی حدود ۱۰۰ هزار نفر نیروی صلح‌بان دارد که در سرتاسر جهان به اجرای این قطعنامه‌ها کمک می‌کنند. اولین مأموریت صلح‌بان‌های کلاه‌آبی سازمان ملل در سال ۱۹۴۸ در درگیری و پاسداری از صلح بین اسرائیل و مصر انجام شد. البته در آن زمان این نیروها مسلح نبودند. اولین مأموریت مسلح این نیروها در سال ۱۹۵۷ و باز هم میان همین دو کشور بود. اسرائیل و مصر در مورد مالکیت کانال سوئز درگیر شده بودند که در نهایت با کمک این نیروها اسرائیل از مصر خارج شد.

این نیروهای پاسدار صلح در اقصی نقاط دنیا کمک می‌کنند تا صلح و نظم برقرار شود. مثلاً در جنگ اخیر آذربایجان و ارمنستان در قسمتی از توافق قرار شد که این صلح‌بانان به منطقه اعزام شوند تا مطمئن شوند که آتش‌بس به درستی انجام می‌شود و طرفین تخطی نمی‌کنند.

این ارتش ۱۰۰ هزار نفری از کجا می‌آید؟ در حقیقت کشورها نیروهای خود را به سازمان اهدا می‌کنند که اکثراً هم از طرف کشورهای در حال توسعه است. مثلاً بنگلادش بیشترین تعداد نیرو را به این سازمان اهدا کرده است؛ یعنی حدود ۸۵۰۰ نفر. در صورتی که نیروهای آمریکایی فقط ۸۰ نفرند. کشورهایی مثل هند، ایتوپیی و پاکستان نیروهای زیادی به صلح‌بانان سازمان ملل داده‌اند.

البته این نکته را هم بگوییم که حضور صلح‌بانان سازمان ملل همیشه بی‌حاشیه نبوده است. گزارش‌های بسیار زیادی از تجاوزهای جنسی سربازان این سازمان و سوءاستفاده از موقعیتشان وجود دارد که همیشه برای سازمان ملل یک چالش بزرگ است. مثل ماجرای کشیش‌هایی که به تجاوزهای جنسی به بچه‌های کلیسا متهم می‌شوند و... قرار بوده است این نیروها پاسدار صلح باشند، نه ننگی برای سازمان ملل.

به‌هر حال مطابق قوانین سازمان ملل اقدامات نظامی معمولاً باید در این شورا بررسی شوند و در موردشان تصمیم‌گیری و نتیجه‌گیری شود. اما مواردی هم داشتیم که کشورها برای تصمیم‌گیری منتظر شورای امنیت نمانده‌اند. مثلاً آمریکا در سال ۲۰۰۳ پس از اینکه نتوانست اعضای سازمان ملل را برای حمله به عراق (به‌خاطر استفاده از سلاح‌های شیمیایی) متقاعد کند، جنگ را خارج از شورا شروع کرد. اما مواردی هم بوده که منتظر رأی شورای امنیت شده؛ مثل حمله به افغانستان، سوریه و مسائلش با کره‌ی شمالی.

۳- شاخه‌ی حقوقی و قضایی سازمان ملل (دیوان بین‌المللی دادگستری): احتمالاً اسم «دادگاه لاهه» را شنیده‌اید. دادگاه لاهه در حقیقت ستاد این دیوان است که در کاخ صلح در شهر لاهه‌ی هلند واقع شده است. این دیوان ۱۵ قاضی سرشناس دارد که با نظر مشترک مجمع عمومی سازمان ملل و شورای امنیت برای ۹ سال برگزیده می‌شوند. اصل و اساس پیدایش این دیوان این است که بتواند به برقراری عدل و مساوات در سطح جهانی کمک کند. یعنی اگر کشور ستمگری وجود داشت، کشور ستم‌دیده بتواند به‌صورت قانونی در این دیوان دادخواهی کرده و از کشور متخاصم شکایت کند. درست مثل دیوان عدالتی که برای برقراری عدالت بین مردم در یک کشور وجود دارد.

فرض کنید یک رود بزرگ از یک کشور رد می‌شود و به کشور دوم می‌رسد. اگر کشور اول روی رود برنامه‌هایی پیاده کند که کشور دوم متضرر شود و دو کشور نتوانند با هم به توافق برسند، اینجاست که کشور دوم می‌تواند به این دیوان رجوع کرده و شکایتش را مطرح کند. البته باید اول هر دو کشور حوزه‌ی اختیارات این دیوان را قبول کرده باشند.

بررسی هر پرونده‌ای ممکن است. مثلاً اکوادور و کلمبیا سر استفاده از سم‌پاشی‌های هوایی با هم اختلاف داشتند. یا مثلاً ایران در سال ۱۳۶۸ از آمریکا به‌خاطر هواپیمای مسافربری‌ای که در اوایل جنگ با موشک زده بود، شکایت کرد. همچنین ماجرای پرواز اوکراین که در ایران هدف قرار گرفت، گروگان‌گیری آمریکایی‌ها در زمان اشغال سفارت آمریکا و... به‌طور کلی هدف این بخش آن است که جایی برای دادرسی و رسیدگی به شکایات کشورها وجود داشته باشد.

۴- دبیرخانه‌ی عمومی سازمان ملل: وظیفه‌ی این بخش مدیریت اداری و عملیاتی سازمان است. شخصی که با عنوان رئیس سازمان ملل می‌شناسیم «دبیر کل سازمان ملل» نامیده می‌شود که در واقع مدیر دبیرخانه است. این بخش سازمان را هدایت و اداره می‌کند؛ از تهیه گزارش‌ها گرفته تا برقراری تمام ارتباطات و برگزاری برنامه‌ها.

۵- شورای قیمومیت سازمان ملل: در حال حاضر این بخش رسماً تعطیل شده است. در دوره‌ای که هنوز برخی کشورها به استقلال نرسیده بودند، اداره‌ی آن کشورها تحت قیمومیت یک کشور بزرگ‌تر بود که زیر نظر این شورا در سازمان ملل انجام می‌شد. مانند بسیاری از کشورهای خاورمیانه بعد از جنگ جهانی اول که به قیمومیت کشورهای اروپایی مدیریت می‌شدند. از لبنان و سوریه گرفته تا عراق و اردن و فلسطین و... در سال ۱۹۹۴ عملاً همه‌ی این کشورها به استقلال رسیدند و این شورا رفته‌رفته تعطیل شد.

۶- شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل: هدف این بخش بهبود استاندارد زندگی و حقوق انسان‌هاست. اسم این شورا به‌اختصار اکوسوک (EcoSoc) است؛ Economic & Social Council. کار این شورا توسعه‌ی سطح استاندارد زندگی، ایجاد کار برای همه، توسعه اقتصادی،

بهداشتی، دگرگونی‌های اجتماعی، ارائه‌ی راهکار برای چالش‌های اقتصاد بین‌الملل، آسان‌سازی همکاری‌های فرهنگی-آموزشی و پیشرفت در احترام به حقوق بشر و آزادی سیاسی است. این بخش از طریق کمیسیون‌ها و آژانس‌های تخصصی سازمان ملل سعی می‌کند تا به اهداف خود دست یابد. سازمان ملل ۱۵ آژانس تخصصی مستقل دارد که هر یک به‌نوعی یک ابر سازمان به‌شمار می‌رود.

چند مورد از مهم‌ترین آژانس‌های تخصصی سازمان ملل

۱- سازمان بهداشت جهانی یا WHO: این روزها اسم این سازمان برای همه‌ی ما آشناست و احتمالاً نقش آن را در کشور «کره زمین» می‌بینید. سازمان بهداشت جهانی افتخاراتی دارد که در سایت این سازمان ثبت شده‌اند. برخی از مهم‌ترین این افتخارات: یکی از بزرگ‌ترین افتخارات سازمان بهداشت جهانی ریشه‌کن کردن بیماری ابله در دهه ۷۰ میلادی است. در حال حاضر که جهان درگیر بیماری کروناست، اگر سازمان بهداشت جهانی نبود، برنامه کواکسی هم در کار نبود و قطعاً کشورهای پول‌دار و قوی‌تر جور دیگری برخورد می‌کردند. اگرچه اکنون نیز انتقاداتی وارد است و این کشورها بیشتر از میزان موردنیاز خود واکسن دارند، اما فرض کنید که اگر برنامه کواکس نبود، چه اتفاقی می‌افتاد! همین چند میلیون دوز محدودی هم که ما گرفتیم بسیار کمتر می‌شد. اینجاست که اهمیت سازمان بهداشت جهانی به چشم می‌آید. در لینک‌های پادکست می‌توانید آدرسی را ببینید که به Initiative‌های سازمان بهداشت جهانی می‌رسد. در آنجا می‌بینید که این سازمان مشغول انجام چه کارهایی برای بهبود وضعیت سلامتی بشر روی زمین است. از کارهایی که برای مالاریا کرده‌اند، تا بهبود وضعیت تولد نوزادان نارس، تا آیدز و صدها اقدام دیگر. این مبحث بسیار مفصل است و بعدها به آن می‌پردازیم تا ببینیم که امروزه بزرگ‌ترین چالش‌های سیستم بهداشت جهانی چیست.

۲- آژانس بین‌المللی انرژی هسته‌ای: این سازمان نیز برای ما بسیار نام‌آشناست. ما اسم این سازمان را بیشتر برای نظارت و کنترل بر برنامه‌ی هسته‌ای ایران شنیده‌ایم؛ ولی این سازمان در واقع سه وظیفه‌ی اصلی دارد: **وظیفه‌ی اول:** ترویج استفاده‌ی صلح‌آمیز از انرژی هسته‌ای. برای مثال این آژانس در حال حاضر کارهای خارق‌العاده‌ای با همکاری فائو انجام می‌دهد که در ادامه به آن خواهیم پرداخت. در برنامه‌ای با عنوان Atoms For Food می‌بینیم که با استفاده از انرژی هسته‌ای چه نوآوری‌های بزرگی در کشاورزی اتفاق می‌افتد. **وظیفه‌ی دوم:** safeguarding. یعنی مراقبت کند که از انرژی هسته‌ای برای مقاصد نظامی استفاده نشود. این برنامه تنها مختص ایران نیست و در حدود ۱۸۳ کشور در جریان است. **وظیفه‌ی سوم:** ترویج استانداردهای بالا برای حفظ امنیت انرژی هسته‌ای که از تکرار فجایعی مانند چرنوبیل جلوگیری شود.

۳- آژانس تخصصی FAO یا همان سازمان غذا و کشاورزی جهانی سازمان ملل (Food & Agriculture Organization): هدف این سازمان این است که به امنیت غذایی برای مردم جهان کمک کند. برخی از بزرگ‌ترین افتخارات این سازمان را با هم مرور می‌کنیم: - ریشه‌کن کردن بیماری کشنده‌ی ویروسی برای حیوانات اهلی مزارع به اسم Rinderpest یا همان طاعون گاوها و بوفالوها. بیماری‌ای که در ایران هم دامداری‌های زیادی را درگیر کرد. - آماده‌سازی استانداردهایی مانند استاندارد Codex. بسیاری از کشورها نمی‌دانند که مثلاً شیر خشک باید چه مقدار از چه موادی را در خود داشته باشد. تعیین کردن این استانداردها باعث می‌شود که کشورهایی که از دانش کافی برخوردار نیستند، بتوانند از لحاظ سطح کیفی و استاندارد خود را با سیستم هماهنگ کنند. - ریشه‌کن کردن بیماری River Blindness یا همان نابینایی رودخانه‌ای در ۱۱ کشور آفریقایی. این یک نوع بیماری انگلی گرمسیری است که منجر به کوری می‌شود. - به نصف رساندن گرسنگی در کشورهای لاتین و کارائیب. - این آژانس در زمینه‌های ماهیگیری‌های غیرقانونی نیز قوانین و پروتکل‌هایی را به تفاهم کشورهای مختلف رسانده است.

۴- UNESCO یا سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی سازمان ملل (United Nations Educational, Scientific & cultural organization): هدف این آژانس آن است که صلح جهانی را از طریق ترویج همکاری بین ملل در حوزه‌های آموزشی، علمی و فرهنگی به ارمغان بیاورد.

مثلاً یکی از اقدامات یونسکو آن است که نزدیک به ۱۰۷۳ سایت فرهنگی را در ۱۶۷ کشور دنیا محافظت می‌کند و آن‌ها را در لیستی ثبت کرده است. ۲۶ مورد از این سایت‌ها در ایران قرار دارند؛ از تخت جمشید گرفته تا جنگل‌های هیرکانیان، کویر لوت، تمام شهر یزد و... احتمالاً شنیده‌اید که هر از گاهی گفته می‌شود فلان جا هم در لیست میراث فرهنگی جهانی یونسکو ثبت شد. وقتی این اتفاق می‌افتد آگاهی جهانیان نسبت به آن مکان بیشتر می‌شود و همین آگاهی باعث حفاظت بیشتر از آن مکان خواهد شد. همچنین مراقبت از آن اثر شبیه به قانون جدی گرفته می‌شود. مضاف بر اینکه آن مکان می‌تواند از کمک‌های مالی و تخصصی و فنی یونسکو در جهت این حفاظت استفاده کند. صرف نظر از این که در برخی کشورها تنها از منافع مالی این اتفاق سوءاستفاده می‌کنند؛ اما این کارهاست که باعث حفظ فرهنگ و میراث بشر می‌شود. فرهنگ و تاریخ است که انسان را از بربریت نجات می‌دهد. این اقدامات یونسکو را با بی‌فرهنگانی که مجسمه‌های هزارساله‌ی بودا را در بامیان نابود می‌کنند مقایسه کنید.

یونسکو است که هماهنگی‌های سیستم هشدار زودهنگام سونامی را در تمام جهان انجام می‌دهد.

استراتژی‌های یونسکو در ایران در سه حوزه متمرکز شده‌اند:

- محیط‌زیست
- سلامت
- اقتصاد مقاومتی

مثلاً در حوزه‌ی محیط‌زیست روی دو موضوع تمرکز دارند؛ اول مدیریت یکپارچه‌ی منابع طبیعی و دوم اقتصاد با تولید کربن کم و تغییرات اقلیمی.

در حوزه‌ی سلامتی در ایران تمرکز یونسکو روی پیشگیری و کنترل بیماری اچ‌آی‌وی و ایدز و دیگر بیماری‌های واگیردار است. در حوزه‌ی اقتصاد مقاومتی نیز اشتغال پایدار، تورسم پایدار، مدیریت فجایع طبیعی، امنیت غذایی و پروژه‌هایی از این دست در دستور کار یونسکو قرار دارند که هریک زیر شاخه‌های متفاوتی دارد.

کار این سازمان‌ها این است که با کمک سازمان‌های مردم‌نهاد و دولت‌های محلی اقداماتی را شروع کنند که به یک هدف خاص منتج می‌شود و در نهایت در راستای اهداف کلی سازمان خواهد بود.

در این جا قرار نیست که به تمام ۱۵ آژانس سازمان ملل بپردازیم. اما آژانس‌های مهم دیگری هم وجود دارد؛ مثل بانک جهانی، صندوق بین‌المللی پول، ایکائو (سازمان بین‌المللی هوانوردی کشوری)، WIPO (سازمان جهانی محافظت از مالکیت معنوی یا همان کپی‌رایت) و... شاید تا کنون عنوان‌های اختصاری دیگری نیز شنیده باشید که در این لیست نبود؛ مثلاً UNICEF یا UNDP یا برنامه‌ی جهانی غذا. این‌ها در حقیقت پروگرام‌های سازمان ملل هستند و آژانس تخصصی نیستند. البته هریک تشکیلات خود را دارند. مثلاً یونیسف در ۱۹۰ کشور دنیا برای حفاظت از حقوق کودکان فعالیت می‌کند.

UNDP برنامه‌ی عمرانی سازمان ملل است و در ۱۷۰ کشور سعی می‌کند تا از طریق اجرای برنامه‌های توسعه‌ای، اقتصاد پایدار و بدون تبعیض را تقویت کند. من زمانی در عراق زندگی می‌کردم و دوستی داشتم که در UNDP فعال بود. یکی از برنامه‌های این مجموعه برای پناهجویان در عراق این بود که بودجه‌ای تخصیص داده بودند و به شرکت‌ها می‌گفتند که اگر از لیست پناهجویان ما افرادی را در شرکت خود استخدام کنید، ما به مدت یک سال تا ۸٪ حقوقش را پرداخت می‌کنیم. بدین ترتیب هم به آن شرکت در تأمین نیرو و کاهش هزینه‌ها کمک می‌شد و هم فرصتی پیش می‌آمد که قشر پناهجو بتواند در اقتصاد جدید تلاش کند و از آن‌ها بیاموزد و بتواند خود را در اقتصاد پیرامونش بالا بکشد.

برنامه‌ی جهانی غذا که بزرگ‌ترین سازمان انسانی سازمان ملل است، سالانه به ۱۰۰ میلیون نفر در ۸۸ کشور جهان از طریق ارسال مواد غذایی و پول کمک می‌کند. خود این سازمان در سال ۲۰۲۰ برنده‌ی جایزه نوبل شد.

بودجه‌ی این پروژه‌ها از کجا تأمین می‌شود و چه قدر است؟

بودجه‌ی سازمان ملل سه بخش دارد:

- بودجه‌ی عمومی و عادی
- بودجه‌ی عملیات‌های صلح‌بانی (ارتش سازمان ملل)
- اهداف مالی داوطلبانه‌ی کشورها

بودجه‌ی عمومی اجباری است و همه‌ی کشورها باید سهم خود را پرداخت کنند. چندی پیش در خبرها داشتیم که ایران این سهم خود را پرداخت نکرده است. این بودجه صرف هزینه‌ی حقوق کارمندان و هزینه‌های عملیاتی می‌شود. رقم این بودجه در سال ۲۰۲۱ حدود سه هزار و دویست میلیون دلار بود. این رقم طی ۲۰ سال گذشته تقریباً بیشتر از دوبرابر شده است و دلیل آن افزایش قابل توجه تعداد مأموریت‌های اجرایی سازمان ملل است. نزدیک به ۶۰٪ از این بودجه را شش کشور پرداخت می‌کنند: آمریکا ۲۲٪، چین ۱۲٪، ژاپن ۸٪، پس از آن آلمان و انگلیس و فرانسه قرار دارند. جالب است که روسیه در این شش کشور نخست حضور ندارد.

بودجه‌ی عملیات‌های صلح‌بانی نیز چیزی حدود شش هزار و هفتصد میلیون دلار است که البته طی سال‌های اخیر کاهش قابل ملاحظه‌ای داشته است. در این بخش نیز کشورهای یاد شده بیشترین سهم را در پرداخت بودجه به عهده دارند.

به‌خاطر این سهم پرداخت بودجه‌ی زیاد است که این کشورها در سازمان ملل قدرت بیشتری دارند و می‌توانند لابی‌های سنگینی انجام دهند. همین نکته است که باعث وارد شدن نقدهایی به سازمان ملل شده است. منتقدین می‌گویند که این سازمان ملل نیست، بلکه بیشتر سازمان این چند کشور است که با پول و قدرتی که دارند سعی می‌کنند اهداف خود را پیاده کنند. مثلاً آمریکا در سال ۲۰۱۹ حدود ۱۱ میلیارد دلار به سازمان ملل کمک کرد که حدود ۷۰٪ آن داوطلبانه بود. بیشتر حجم این بودجه در WFP یا همان برنامه‌ی جهانی غذا صرف شد و پس از آن مأموریت‌های صلح‌بانی، UNHCR (آژانس پناهجویان سازمان ملل)، یونیسف و برنامه‌های دیگر سازمان ملل بیشترین بودجه را هزینه کرده‌اند. این جا بود که با روی کار آمدن ترامپ بودجه‌ی سازمان ملل به شدت کاهش یافت و بسیاری از برنامه‌های سازمان ملل در سرتاسر جهان متوقف شد. در همین زمان چین میزان بودجه‌ی هدایی به سازمان ملل را افزایش می‌دهد.

در آخر چه این نقدها به سازمان ملل وارد باشد، چه نه، چیزی که محرز است این است که از زمان پیدایش این سازمان قطعاً دنیا جای بهتری شده است. فواید وجود چنین سازمانی برای انسان‌های روی زمین به ضرس قاطع بر نقدهایی که به آن می‌شود، می‌چربد.

منابع

<https://www.nti.org/learn/treaties-and-regimes/united-nations-general-assembly/>

<https://www.un.org/en/ga/about/background.shtml>

<https://www.international/article/the-most-famous-speeches-in-the-history-of-the-un-general-assembly20224.html>

<https://www.icj-cj.org/en/list-of-all-cases>

<https://www.who.int/initiatives>

<https://www.who.int/>

<http://www.fao.org/home/en/>

<https://www.iaea.org/newscenter/news/acting-director-general-highlights-iaea-achievements-at-united-nations-general-assembly>

<https://eco-nnect.com/research٢٧/١١/٢٠١٨/٢/food-and-agriculture-organization-fao>

<https://onu.delegfrance.org/UN-funding>

<https://www.cfr.org/article/funding-united-nations-what-impact-do-us-contributions-have-un-agencies-and-programs>

Digesttt